

## Сучасні тенденції української міграції та самоорганізації громад мігрантів

*Проаналізовано головні особливості сучасної української міграції. Оцінено трансформацію східного й західного векторів зовнішньої трудової міграції та регіональні масштаби вимушених внутрішніх переміщень населення в Україні. Показано наявні та можливі економічні й соціальні аспекти взаємодії цих видів міграції. Наголошено на головних наслідках міграцій, а саме на зростанні навантажень на регіональних ринках праці та здешевленні робочої сили. Окреслено основні риси самоорганізації громад українських мігрантів, роль міжнародних організацій у цьому процесі. Відзначено головні секторальні особливості працевлаштування внутрішньо переміщених осіб в Україні. Обґрунтовано необхідність застосування нових підходів і методик аналізу інтеграційних процесів у регіонах-реципієнтах найбільшої кількості мігрантів для попередження чи залагодження конфліктів між корінним і прибулим населенням.*

*Ключові слова:* зовнішня трудова міграція, внутрішньо переміщені особи (ВПО), самоорганізація, громада мігрантів, ринок праці.

Військовий конфлікт на сході України та окупація Криму зумовили істотні зміни в динаміці та векторах міграційних потоків, спричинили появу абсолютно нових трендів у міграційних процесах. Передусім це *внутрішня міграція*, яка досягла величезних розмірів. Станом на 20 березня 2017 р., за даними структурних підрозділів соціального захисту населення обласних і Київської міської державних адміністрацій, взято на облік 1,6 млн переселенців, або 1,3 млн сімей з Донбасу і Криму [1]. Така кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) суттєво позначається на багатьох важливих аспектах суспільного життя, зокрема на ринку праці, на внутрішній структурі суспільства, тобто істотно змінює окремі територіальні спільноти, зумовлюючи процеси самоорганізації самих переселенців.

Іншою тенденцією продовжує залишатись *зовнішня українська трудова міграція*, інтенсивність якої можна вважати відображенням економічного стану держави. Попри політичні зміни, економічні процеси у країні не демонструють позитивної динаміки в частині забезпечення населення робочими місцями з прийнятною оплатою праці, що зумовлює відтік як фахівців, так і некваліфікованих працівників. До прикладу, лише у Польщі українським громадянам у 2016 р. було видано 940 тис. запрошень на роботу (у 2015 р. – 813 тис.) [2].

Головною особливістю сучасної міграційної ситуації в Україні є поєднання двох вказаних тенденцій. Посилений тиск відчувають регіональні ринки праці та, особливо, соціальна сфера регіонів розміщення ВПО. Це каталізує наявні зовнішньоміграційні процеси, формує настанови на міграцію у місцевого населення та не сприяє рееміграції.

Проблеми української міграції широко висвітлено в українській науковій думці. Науковий аналіз і шляхи вирішення сучасних міграційних проблем, пов'язаних, зокрема, з внутрішніми переміщеннями в Україні, зроблено вченими ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» (У. Садова, Л. Семів, О. Риндзак, та ін. [3-9]), Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України (Е. Лібанова [10]). Заслужують уваги праці О. Малиновської [11], О. Позняка [12], С. Западнюк [13].

Різні аспекти зовнішньої трудової міграції громадян України досліджувалися авторами у співпраці з науковими установами, громадськими та благодійними

організаціями [14; 15]. Актуальними є дослідження української міграції в межах іноземних програм підтримки [16-18].

Попри значну увагу до проблем української міграції, недостатньо вирішеним є питання аналізу процесів самоорганізації мігрантів, зокрема з використанням соціологічних методів. Опираючись на власний досвід дослідження самоорганізації громад українських трудових мігрантів за кордоном [14; 15] та внутрішньо переміщених осіб в Україні [3; 4], визначимо головні напрями та особливості сучасної української міграції та самоорганізації громад мігрантів.

*Метою* статті є визначити основні особливості та актуальні тенденції сучасної української міграції в контексті формування та діяльності самоорганізованих громад мігрантів.

Сучасні виклики глобального та регіонального розвитку України проявляються у значних змінах обсягів і векторів міграційних процесів як всередині країни, так і в межах територіальних міграційних систем, що охоплюють усі процеси переміщення українських громадян. Виокремимо головні особливості та тенденції сучасної української міграції у двох зрізах – зовнішній трудовій і внутрішній вишуканій міграції.

1. Події останніх років зумовили значну трансформацію векторів зовнішньої міграції. До 2014 р. у західному регіоні України зовнішньоміграційні процеси були набагато інтенсивнішими, аніж у східному, причому західний регіон був орієнтований як на європейський, так і на російський вектори міграції, а східний регіон – здебільшого на російський. Унаслідок значного погіршення економічної ситуації та війни на Донбасі тренд дуже різко змінився – чисельність українських мігрантів у Росії істотно знизилась, хоча й зараз складає понад 1 млн осіб [19]. Зазначимо, що достовірні дані чи оцінка потужності цих векторів української міграції загалом відсутні. Зменшення ваги російського вектора притаманне й міграції з решти території України, натомість стійкою є тенденція до зростання трудових поїздок через західний кордон України мешканців східних і центральних областей. Цьому сприяє і спрощення влаштування іноземних працівників в окремих країнах-членах ЄС, зокрема в Польщі. Однак наповнення ринку дешевою робочою силою з України зумовлює зниження оплати праці українських трудових мігрантів. Такі процеси вказують на застарілість вироблених методологій оцінки кількісних показників зовнішньої міграції, які працюють з натяжкою і їхні результати чи висновки не можуть бути актуальними за теперішніх умов.

2. Індикатором змін у сучасних міграційних процесах в Україні є також нові явища: унаслідок військових дій на Донбасі українські мігранти просять притулку в Польщі. Це феномен, якого дотепер не було, і він зумовлює зміну настанов щодо української міграції в багатьох країнах Євросоюзу. Чисельність шукачів притулку невелика – станом на 16.03.2016 р. загалом у ЄС попросили притулку 34 380 осіб [20]. Однак сам факт наявності такої категорії населення в країні-сусідці ЄС стурбовує європейські політичні кола. У світлі міграційної кризи, пов'язаної з війною у Сирії, постійними міграційними потоками з інших країн Близького Сходу та Африки, низка країн-членів ЄС дуже насторожено ставляться до будь-яких мігрантів узагалі, а це позначається на питаннях інтеграції громад мігрантів, їхній самоорганізації.

У попередні роки актуальним було питання повернення трудових мігрантів, їхньої реінтеграції та самоорганізації [14; 15]. Були відповідні організації трудових мігрантів-повертанців, які вибудовували між собою культурні і соціально-економічні зв'язки на Батьківщині. Однак з початку військової агресії Росії тенденція на повернення взагалі зникла. Є постійний тренд тільки на виїзд за будь-яких умов.

3. Іншим важливим трендом, що стосується безпосередньо внутрішньої міграції, є формування внутрішніх осередків самоорганізації громад переселенців-мігрантів. На заході країни значно менше переселенців, хоч на самому початку військових дій на Донбасі власне західний регіон був таким фокусом для ВПО, які розглядали його не стільки як місце для постійного поселення, скільки як своєрідний пункт транзиту на Захід.

За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 19.01.2017 р. у країні налічувалось 1,48 млн переселенців. Найбільше їх розміщено на сході – на підконтрольних українській владі частинах Донецької та Луганської областей – понад 497 тис. і 219 тис. ВПО відповідно, у Харківській області – 172 тис. переселенців, м. Києві – 144 тис., Запорізькій – 87 тис., Дніпропетровській області – 68 тис. За чисельністю ВПО в західному регіоні домінує Львівська область, де їх близько 10 тис., у сусідніх областях їхня кількість коливається в межах 3-5 тис. (Волинська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька, Закарпатська область) [21].

Такі істотні обсяги внутрішньої міграції повністю трансформує ринок праці, економічні відносини в регіонах-реципієнтах. Це позначається на подальших міжрегіональних переміщеннях. У розподілі переселенців є значні територіальні нерівномірності, у той час як на ринку праці чи у можливостях ведення бізнесу такої диференціації немає (як виняток можна розглядати м. Київ).

Важливою особливістю є різке зростання ролі міжнародних організацій в Україні в плані участі в регулюванні міграційними процесами. Якщо дотепер це було виключно на рівні рекомендацій чи співпраці з урядовими чинниками, то на цей момент мова йде про різку активізацію різних міжнародних організацій і вітчизняних громадських організацій (у тому числі і організації ВПО), часто підтримуваних міжнародними інституціями. Вони активно включаються в допомогу самим собі, і крім безпосередньої участі міжнародних організацій, які інвестують в Україну величезні фінансові ресурси. Для прикладу, такими організаціями є «Кримська хвиля», «Крим-SOS», «Восток-SOS», благодійний фонд «Станція Харків», Центр зайнятості Вільних людей – це організації, які інтегрують понад сто людей і забезпечуються значною фінансовою підтримкою. Іншим важливим трендом є те, що міжнародні організації фокусують свою допомогу власне на східному регіоні, у Києві та в Одеській області. Це також спонукає до того, що чисельність ВПО зростала передусім саме в тих регіонах.

Діяльність багатьох міжнародних організацій, що підтримують ВПО, зосереджена на створенні робочих місць. Зацікавленість передусім полягає у визначенні: 1) секторів для капіталовкладень і інвестицій у створенні робочих місць, які можуть мати якнайкращий ефект; 2) запитів і оцінок з боку міжнародних організацій щодо розмірів цих інвестицій у робочі місця. Міжнародні організації мають досить простий підхід ефективності вкладення коштів, який полягає у розрахунку кількості робочих місць, які вони можуть створити за ці кошти і передусім спрямовують їх на доінвестування середнього та малого бізнесу. Тобто, з одного боку, відбуваються самоорганізаційні процеси серед ВПО, а з іншого, – ресурсів, які надаються міжнародним організаціям для їхньої підтримки, абсолютно недостатньо. Створено потужні волонтерські організації, які сприяють подальшому розвитку самоорганізаційних спільнот, і сама солідарність між людьми лягає в основу самоорганізаційних процесів на Сході України.

Ця інформація ґрунтується виключно на власних (як директора Департаменту гуманітарних програм «Карітас Україна») проведених спостереженнях та експертних опитуваннях ВПО. Детальнішого дослідження

і вивчення не проводилось і відсутні дослідники, які фокусують свої дослідження на цих питаннях.

Відзначимо головні секторальні особливості працевлаштування ВПО в Україні. Позитивну динаміку щодо працевлаштування цієї категорії громадян можна простежувати виключно у сфері державної служби. Від початку кризи в Криму і подальшого погіршення ситуації на сході країни було прийнято відповідні рішення стосовно забезпечення пріоритетності зайнятості державним службовцям.

Власники маленького чи середнього бізнесу, які вчасно змогли його перевезти на підконтрольну Україні територію, за експертними оцінками, забезпечують їхній теперішній рівень від 25 до 40% попереднього обсягу.

Наймані працівники, незалежно від секторів їхньої роботи, відчувають великі труднощі з працевлаштуванням, за невеликим виключенням ІТ-галузі, у якій локалізація не має значення, те саме стосується і власників інтернет-магазинів. Для решти це надзвичайно складне питання, особливо у східних областях з найвищою абсолютною кількістю і часткою переселенців. Наприклад, у Краматорську з населенням 165 тис. зараз є офіційно зареєстровано близько 40 тис. ВПО, відповідно частка безробітних серед ВПО є високою. У Києві зараз офіційно зареєстровано 144 тис. ВПО, але, оскільки ринок праці столиці значно ширший, ситуація з працевлаштування ВПО не така критична.

Як згадувалося вище, одним з найважливіших трендів на ринку праці є здешевлення робочої сили, що викликає дуже серйозні занепокоєння і напружені взаємовідносини з місцевим населенням, – більшою мірою це стосується Київської, Одеської і Вінницької областей. Ці конфлікти між ВПО і місцевим населенням змушують застосовувати нові підходи і методики аналізу інтеграційних процесів у регіонах-реципієнтах чи взагалі в будь-яких країнах. Такі тенденції простежуються за умов інтеграції культурно близьких трудових мігрантів [4]. Поки що цікавим феноменом є безпосередньо самі східні області (Дніпропетровська, Харківська і Запорізька). У місцевих спільнотах не спостерігається якогось антагонізму з ВПО, який певною мірою стає помітнішим у напрямку просування на захід країни. Це зумовлено насамперед тим, що пік приїзду ВПО почався значно пізніше, тому, очевидно, з часом соціальні конфлікти виникатимуть і в східних областях. Крім того, у східних областях у самому соціумі відчувається близькість фронту і вони розуміють, що подібне може статися з ними, тому є загальна тенденція на відкритість до самих переселенців. Це було особливо відчутно в перші місяці ескалації конфлікту на сході, коли мешканці Дніпра (тоді Дніпропетровська) побоювалися територіального розповзання конфлікту на захід.

Самоорганізаційні процеси в громадах загалом можуть бути на різних рівнях: рівні мікрогромад, тобто певних маленьких організацій; на рівні територіальних громад; на макрорівні держави. Громади українських трудових емігрантів сприяють процесам працевлаштування самих мігрантів. Крім цього, вони є також своєрідними зародками для різного роду бізнес-ініціатив самозайнятих мігрантів. Такими осередками за кордоном, наприклад, є центри, де збираються пасажирські та вантажні мікроавтобуси, українські ресторанчики, крамнички, де економічна діяльність стала своєрідним осередком притягання певного ширшого культурного об'єднання.

Зараз до аналізу самоорганізації мігрантів включається і внутрішня міграція. Тут ситуація є набагато складнішою – мова йде про забезпечення мінімального рівня базових потреб (харчі, одяг, дах над головою). Якщо й існують певні бізнес-ініціативи, то це стосується окремих підприємців, які або перенесли свій бізнес, або ж прагнуть його розпочати в нових умовах. Це можна продемонструвати на прикладі кримських татар. У Львівській області найвдалішими бізнес-

ініціативами серед них є відкриття ресторанів та інтернет-магазинів. Також поширеною діяльністю серед кримських татар є сільське господарство. Є такі люди, які приїхали з Криму з відповідними навичками і вони готові тут формувати бізнес-ініціативи у сільському господарстві, проте вони стикаються з деякими труднощами соціокультурного плану – вони хочуть жити в громадах, а наші села не готові приймати цілі громади мусульман з їхніми звичаями і нетрадиційним віросповіданням, для консервативного села це неприйнятно і незрозуміло.

Сучасну міграційну ситуацію в Україні можна охарактеризувати двома головними рисами: перманентно високим рівнем зовнішньої трудової міграції та внутрішніми вимушеними переміщеннями осіб з окупованих територій. Як свідчать проаналізовані джерела та за даними власних досліджень, усі види зовнішньої трудової міграції (стаціонарна, сезонна, циркулююча) суттєво змінились за напрямками – поступово є переорієнтація українських заробітчан з російського на європейський вектор міграції. При цьому обсяги міграційних потоків не зменшились, а в окремих сферах діяльності (наприклад, освіта) навіть зросли.

Усередині країни головною рисою міграційної ситуації є масштабне внутрішнє переселення. Саме воно зумовило зростаюче пенсійне навантаження, соціальну напругу в приймаючих регіонах, створює складну ситуацію на регіональних ринках праці. Такі тенденції не сприяють процесам рееміграції, що подекуди мали місце до 2014 р. Іншими словами, за останні три роки загроза демографічної безпеки України та її регіонам значно зросла.

Процеси самоорганізації в громадах мігрантів загалом можуть бути на різних рівнях: малих організацій (мікрогромада); на рівні територіальних громад; на макрорівні держави. Головними причинами відмінностей у процесах самоорганізації громад мігрантів є: сам характер міграції («добровільна» задля заробітку чи вимушена задля збереження життя та здоров'я); настанови на патерналізм у більшості ВПО, тоді як зовнішні трудові мігранти звикли розраховувати на власні сили чи допомогу рідних або знайомих; приймаюче середовище (зумовлює необхідність чи недоцільність утворення таких громад, наявність чи відсутність відповідних законодавчих норм).

Подальші практичні рішення для розв'язання окреслених проблем лежать у площині пошуку оптимальних механізмів самоорганізації громад мігрантів у частині забезпечення їхньої зайнятості та гідного рівня життя.

#### **Список використаних джерел**

1. Обліковано 1 607 664 переселенців // Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України. – 2017. – 20.03. – Режим доступу : <http://www.msp.gov.ua/news/12738.html>
2. Цього року понад 900 тис. українцям видано запрошення на роботу в Польщу / Інформаційне агентство «Українські національні новини». – 2016. – 14.12. – Режим доступу : <http://www.unn.com.ua/uk/news/1627454-tsogo-roku-ponad-900-tis-ukrayintsyam-vidano-zaproshehnyya-na-robotu-v-polschu>
3. Методичні рекомендації щодо проведення регіонального обстеження внутрішньо переміщених осіб-громадян України / [редкол. : У. Я. Садова, С. О. Матковський, О. С. Гринькевич]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долінського НАН України». – Львів, 2014. – 40 с.
4. Інтеграція мігрантів у приймаючий соціум : соціокультурологічні аспекти модернізаційного розвитку регіону (наукова доповідь) / [редкол. : У. Я. Садова, Н. І. Андрусичин, О. Т. Риндзак, В. Я. Бідак]; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долінського НАН України». – Львів, 2015. – 48 с.
5. Садова У. Я. Розділ 5.5. Політика сприяння соціальної адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб / У. Я. Садова, Н. І. Андрусичин, Р. Т. Теслюк та ін // Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / [Е. М. Лібанова, В. П. Горбулін, С. І. Пирожков та ін.]; наук. ред. Е. М. Лібанова. – К., 2015. – 363 с. – С. 331-344.
6. Риндзак О. Т. Соціокультурні аспекти інтеграції внутрішньо переміщених осіб у регіональному вимірі / О. Т. Риндзак // Регіональна економіка. – 2016. – №3(81). – С.120-127.
7. Семів Л. К. Проблеми інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні в світлі наукових підходів до дослідження / Л. К. Семів // Регіональна економіка. – № 1 (79). – 2016. – С.59-69.

8. Садова У. Я., Риндзак О. Т., Андрусишин Н. І. Актуальні проблеми зайнятості внутрішньо переміщених осіб : регіональний аспект // Демографія та соціальна економіка. – 2016. – №3(28). – С.171-185.
9. Теслюк Р. Т. Регіональні особливості сучасних міграційних процесів у Західному регіоні України / Р. Т. Теслюк, І. С. Бараняк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Територіальні міграційні системи : теорія і практика [зб. наук. пр.] // НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2013. – Вип. 3 (101). – 540 с. – С. 309-317.
10. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / [Е. М. Лібанова, В. П. Горбулін, С. І. Пирожков та ін.]; за ред. Е. М. Лібанової. – К. : НАН України, 2015. – 363 с.
11. Малиновська О. А. Внутрішня міграція та тимчасові переміщення в Україні в умовах політичних та соціально-економічних загроз [аналітична записка] / О. А. Малиновська // Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. – 2015. – 23 с. – Режим доступу : [http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya\\_migratsia-45aa1.pdf](http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf)
12. Смаль В. Внутрішньо переміщені особи : соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах (за матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей) / В. Смаль, О. Позняк // «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). Київ, 2016. – 93 с.
13. Западнюк С. О. Міграції населення України : передумови, динаміка та наслідки розвитку / С. О. Западнюк ; Ін-т географії НАН України. – К., 2011. – 239 с.
14. Спільнота як Дім. Практичні поради з організації громад українських трудових мігрантів / М. Бондаренко, О. Іванкова-Стецюк, Г. Селешук, М. Школяр ; [наук. ред. О. Іванкова-Стецюк]. – Львів, 2011. – 96 с.
15. Іванкова-Стецюк О. Виклики та адаптаційні резерви полілокальних родин українських трудових мігрантів / О. Іванкова-Стецюк, Г. Селешук, В. Сусак. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України ; Комісія УГКЦ у справах мігрантів, 2012. – 104 с.
16. Іващенко-Стадник Е. Вечное возвращение : современные проблемы социальной реинтеграции украинских трудовых мигрантов, прибывающих из ЕС в Украину (по результатам социологических исследований) / Е. Иващенко-Стадник // CARIM-East RR 2013/05, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute, 2013.
17. Integrating Immigrants in Europe Research-Policy Dialogues / P. Scholten, H. Entzinger, R. Penninx, S. Verbeek // IMISCOE Research Series. – New York-Dordrecht-London: Springer Cham Heidelberg. – 341 p.
18. Ukrainian Migration to the European Union. Lessons from Migration Studies / O. Fedyuk, M. Kindler (Eds.). IMISCOE Research Series. – 2016. – 230 s.
19. Трудовая миграция с Украины. – 2017 / Wikipedia. – Режим доступа : [https://ru.wikipedia.org/wiki/Трудовая\\_миграция\\_с\\_Украины](https://ru.wikipedia.org/wiki/Трудовая_миграция_с_Украины)
20. Солодько А. Українці просять притулок у ЄС : справді біженці чи економічні мігранти? / А. Солодько, А. Фітисова ; Аналітичний центр CEDOS. – 01.04.2016. – Режим доступу : <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/ukraintsi-prosiat-prytulok-u-yes-spravdi-bizhentsi-chy-ekonomichni-mihranty>
21. Скільки сьогодні в Україні зареєстровано переселенців з Донбасу і Криму : інформація по регіонах. – Режим доступу : <https://ua.112.ua/statji/skilky-sohodni-v-ukraini-zareiestrovano-pereselentsiv-z-donbasu-ta-krymu-informatsiia-po-rehionakh-369259.html>
22. Населення України. Трудова еміграція в Україні / Ред. кол. : Е. М. Лібанова (відп. ред.), О. В. Позняк, О. А. Малиновська. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010.

#### References

1. Ministry of Social Policy of Ukraine (2017, March 20). Oblikovano 1 607 664 pereselentsiv [1,607,664 settlers were deported]. The official website of the Ministry of Social Policy of Ukraine. Retrieved from <http://www.msp.gov.ua/news/12738.html> [in Ukrainian].
2. Ukrainian National News Agency (2016, December 14). Ts'oho roku ponad 900 tys. ukrayintsym vydano zaproshennya na robotu v Pol'shchu [This year more than 900 thousand Ukrainians have been invited to work in Poland]. Web-site of Ukrainian National News Agency. Retrieved from <http://www.unn.com.ua/uk/news/1627454-tsogo-roku-ponad-900-tis-ukrayintsym-vidano-zaproshennya-na-robotu-v-polschu> [in Ukrainian].
3. Sadova, U. Ya., Matkovskyy, S. O., Hrynevych, O. S. (Eds.). (2014). *Metodychni rekomendatsiyi shchodo provedennya rehional'noho obstezhennya vnutrishn'o peremishchenykh osib-hromadyan Ukrayiny* [Methodical recommendations for carrying out of the regional examination of internally displaced persons-citizens of Ukraine]. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
4. Sadova, U. Ya., Andrusyshyn, N. I., Ryndzak, O. T., & Bidak, V. Ya. (Eds.). (2015). *Intehratsiya mihrantiv u pryutayuchyuy sotsium: sotsiokul'turolohichni aspekty modernizatsiynoho rozvytku rehionu* [Integration of migrants into the receiving society: socio-cultural aspects of modernization of the region] (Scientific Report) / Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
5. Sadova, U. Ya., Andrusyshyn, N. I., Teslyuk, R. T., & et al. (2015). 5.5. *Polityka spryannya sotsial'niy adaptatsiyi ta intehtratsiyi vnutrishn'o peremishchenykh osib* [5.5. Policy to promote social adaptation and integration of internally displaced persons]. In E. Libanova (Ed.). *Polityka intehtratsiyi ukraiyins'koho*

- suspil'stva v konteksti vykylykiv ta zahroz podiy na Donbasi [Policy of integration of Ukrainian society in the context of the challenges and threats of events in the Donbas] (National Report) / Kyiv: NAS of Ukraine, 331-344. [in Ukrainian].*
6. Ryndzak, O. T. (2016). Sotsiokul'turni aspekty intehtratsiyi vnutrishn'o peremishchenykh osib u rehional'nomu vymiri [Socio-cultural aspects of integration of internally displaced persons in the regional dimension]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 81(3), 120-127. [in Ukrainian].
  7. Semiv, L. K. (2016). Problemy intehtratsiyi vnutrishn'o peremishchenykh osib v Ukraini v svitli naukovykh pidkhdoviv do doslidzhennya [Problems of integration of internally displaced persons in Ukraine in the light of scientific approaches to research]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 79 (1), 59-69. [in Ukrainian].
  8. Sadova, U. Ya., Ryndzak, O. T., & Andrusyshyn, N. I. (2016). Aktual'ni problemy zaynyatosti vnutrishn'o peremishchenykh osib: rehional'nyy aspekt [Actual problems of employment of internally displaced persons: regional aspect]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 28 (3), 171-185. [in Ukrainian].
  9. Teslyuk, R. T., & Baranyak, I. Ye. (2013). Rehional'ni osoblyvosti suchasnykh mihratsiynykh protsesiv u Zakhidnomu rehioni Ukrayiny [Regional features of modern migration processes in the western region of Ukraine]. In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny. [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]: Vol. 101(3). Terytorial'ni mihratsiyni systemy: teoriya i praktyka [Territorial Migration Systems: Theory and Practice] (pp. 309-317). Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. [in Ukrainian].*
  10. Libanova, E. M. (2015). *Polityka intehtratsiyi ukrayins'koho suspil'stva v konteksti vykylykiv ta zahroz podiy na Donbasi [Policy of integration of Ukrainian society in the context of the challenges and threats of events in the Donbas] (Scientific Report). Kyiv: NAS of Ukraine. [in Ukrainian].*
  11. Malynovska O. A. (2015, August). *Vnutrishnya mihratsiya ta tymchasovi peremishchennya v Ukraini v umovakh politychnykh ta sotsial'no-ekonomichnykh zahroz [Internal migration and temporary displacement in Ukraine in conditions of political and socio-economic threats]. Website of The National Institute for Strategic Studies. Retrieved from [http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya\\_migratsia-45aa1.pdf](http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/vnutrishnya_migratsia-45aa1.pdf) [in Ukrainian].*
  12. Smal, V., & Poznyak, O. (2016). *Vnutrishn'o peremishcheni osoby: sotsial'na ta ekonomichna intehtratsiya v pryymayuchykh hromadakh (za materialamy Vinnyts'koyi, Zaporiz'koyi, Ivano-Frankivs'koyi ta Poltav's'koyi oblastey) [Internally displaced people: social and economic integration in host communities (based on materials from Vinnytsia, Zaporizhzhya, Ivano-Frankivsk and Poltava regions)]. Kyiv: Partnership for Urban Development (PROMIS Project). [in Ukrainian].*
  13. Zapadnyuk, S. O. (2011). *Mihratsiyi naselennya Ukrayiny: peredumovy, dynamika ta naslidky rozvytku [Migration of the Ukrainian population: preconditions, dynamics and consequences of development]. Kyiv: Institute of Geography NAS of Ukraine. [in Ukrainian].*
  14. Ivankova-Stetsyuk, O. (Ed.), Bondarenko, M., Seleshchuk, H., & Shkolyar, M. (2011). *Spil'nota yak Dim. Praktychni porady z orhanizatsiyi hromad ukrayins'kykh trudovykh mihrantiv [Community as a Home. Practical advice on the organization of communities of Ukrainian labor migrants]. Lviv. [in Ukrainian].*
  15. Ivankova-Stetsyuk, O., Seleshchuk, H., & Susak, V. (2012). *Vykylyky ta adaptatsiyini rezervy politokal'nykh rodyn ukrayins'kykh trudovykh mihrantiv [Challenges and adaptation reserves of polylocal families of Ukrainian labor migrants]. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine, UGCC Commission on Migrants. [in Ukrainian].*
  16. Ivashchenko-Stadnik, Ye. (2013). *Vechnoye vozvrashcheniye: sovremennyye problemy sotsial'noy reintegratsii ukraïnskikh trudovykh migrantov, pribyvayushchikh iz YeS v Ukrainu (po rezul'tatam sotsiologicheskikh issledovaniy) [Eternal return: modern problems of social reintegration of Ukrainian labor migrants arriving from the EU to Ukraine (based on the results of sociological research)]. CARIM-East RR 2013/05, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, San Domenico di Fiesole (FI): European University Institute. [in Russian].*
  17. Scholten P., Entzinger H., Penninx R., & Verbeek S. (Eds.) (2015). Integrating Immigrants in Europe Research-Policy Dialogues. *IMISCOE Research Series*. New York-Dordrecht-London: Springer Cham Heidelberg.
  18. Fedyuk, O., & Kindler, M. (Eds.) (2016). Ukrainian Migration to the European Union. Lessons from Migration Studies. *IMISCOE Research Series*.
  19. Trudovaya myhratsyya s Ukrayny [Labor migration from Ukraine] (2017). Wikipedia. Retrieved from [https://ru.wikipedia.org/wiki/Trudovaya\\_myhratsyya\\_s\\_Ukrayny](https://ru.wikipedia.org/wiki/Trudovaya_myhratsyya_s_Ukrayny) [in Russian].
  20. Solodko, A., & Fitisova, A. (2016, April 1). *Ukrayintsi prosyat' pryulok u YES: spravdi bizhentsi chy ekonomichni mihranty? [Ukrainians seek asylum in the EU: real refugees or economic migrants?]. Analytical Center CEDOS. Retrieved from <http://www.cedos.org.ua/uk/migration/ukraintsi-prosiat-pryulok-u-yes-spravdi-bizhentsi-chy-ekonomichni-mihranty> [in Ukrainian].*
  21. 112 Channel (2017, February 7). *Skil'ky s'ohodni v Ukraini zareyestrovano pereselentsiv z Donbasu i Krymu: informatsiya po rehionakh [How many migrants from the Donbas and the Crimea are registered today in Ukraine: information by region]. Retrieved from <https://ua.112.ua/statji/skilky-sohodni-v-ukraini-zareiestrovano-pereselentsiv-z-donbasu-ta-krymu-informatsiia-po-rehionakh-369259.html> [in Ukrainian].*

22. Libanova, E. M. (Ed.), Poznyak, O. V., & Malynovska, O. A. (2010). *Naseleennya Ukrayiny. Trudova emihratsiya v Ukrayini [The population of Ukraine. Labor emigration in Ukraine]*. Kyiv: Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].

**Teslyuk R. T., Seleshchuk H. P. Current trends in Ukrainian migration and self-organization of migrant communities.**

*The military conflict in Eastern Ukraine and occupation of Crimea led to significant changes in dynamics and vectors of migration flows, brought about new trends in migration processes. They primarily concern the recently increased internal migration. Another trend refers to Ukrainian external labour migration, the intensity of which can be considered as a reflection of the economic position of the state. The main peculiarity of the current migration situation in Ukraine is a combination of the two mentioned tendencies. As a result, an intense pressure is put on regional labour markets and, especially, on the social sphere of regions accepting internally displaced persons. This accelerates the existing international migration processes, forms migration orientations (aspirations) among local people and does not contribute to re-emigration.*

*Main features and trends in current Ukrainian migration in terms of self-organization of migrant communities are defined in two focuses – external labour migration and forced internal displacement.*

*1. Recent events led to a significant transformation of external migration vectors. By 2014, the international migration processes in the Western region of Ukraine were much more intensive than in the East. Furthermore, the Western region tended to both the European and Russian vectors of migration, but the Eastern region – mostly to the Russian one. As a result of a significant deterioration of economic conditions and the war in the Donbas, the trend has distinctly changed – the number of Ukrainian migrants in Russian Federation substantially declined, although still making up more than 1 million people.*

*2. In previous years the topical issues were concerning the labour migrants' return, their reintegration and self-organization. There were certain organizations of labour migrants-returnees which were building up strong cultural and socio-economic ties in the homeland. However, since the beginning of military aggression of Russia, the tendency to return has vanished completely. There is only a permanent trend for emigration under any conditions.*

*3. Formation of internal centres of self-organization of the displaced persons' communities is currently taking place. In the west of the country, there are much less displaced people, although at the beginning of hostilities in the Donbas the Western region was actually the focus for IDP. The region was considered to be not as much the place for permanent settlement, as to be a sort of a transition point to the West.*

*4. The core trend in the labour market is the labour force cheapening, which causes serious anxiety and tense relations with the local population. It mostly refers to Kyiv, Odesa and Vinnytsya regions. The conflicts between internally displaced persons and local people force an application of new approaches and methods of analysis of integration processes in the recipient regions or in any countries.*

*5. In general, the processes of self-organization of migrant communities can occur at different levels: at the level of small organizations (micro-communities); territorial communities; at the macro-level of the state. The main reasons for differences in the processes of self-organization of migrant communities are: the character of migration (the «voluntary» migration with the purpose of earnings or the forced one to preserve life and health); orientation on the paternalism among most of the IDP, whereas the external labour migrants are used to rely on their own strength or help from relatives or friends; the host society (predetermines the necessity or inexpediency of formation of such communities, presence or absence of the corresponding legislative norms).*

*Further practical decisions for the solution of the mentioned problems lie in the search for optimal mechanisms of self-organization of migrant communities in terms of their employment and decent living standards provision.*

*Keywords: international labour migration, internally displaced persons (IDP), self-organization, migrant community, labour market.*

*Теслюк Роман Тадейович – кандидат географічних наук, старший науковий співробітник, в.о. завідувача відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» (e-mail: r.teslyuk@gmail.com).*

*Teslyuk Roman Tadeyovych – PhD (Geog.), Sen.Res., Acting Head of the Department of social and humanitarian development of the region of the Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.*

*Селецук Григорій Павлович – голова Комісії Української Греко-Католицької Церкви у справах мігрантів (e-mail: hryhoriy.s@ugcc.org.ua).*

*Seleshchuk Hryhoriy Pavlovych – Chairman of the Commission of Ukrainian Greek Catholic Church on Migrants.*

Надійшло 07.11.2017 р.